

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

BUDAPEST, HŐSÖK TERE

KURÁTOR - DÁGI MARIANNA

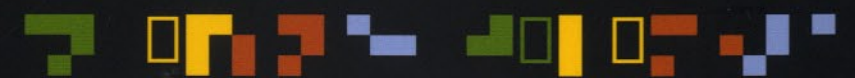
NYITVA - 2009. SZEPTEMBER 8. - NOVEMBER 29.

FELELŐS KIADÓ - DR. BAÁN LÁSZLÓ

TERV - BÁRD JOHANNA

FÉNYKÉPEK - MÁTYUS LÁSZLÓ

NYOMTATÁS - MESTER NYOMDA

AZ ÉVSZAK MŰTÁRGYA

2009. TAVASZ NYÁR ŐSZ TÉL

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM - ANTIK GYŰJTEMÉNY

HOPP FERENC ANTIK MŰTÁRGYAI

Az évszak műtárgya-sorozat huszonnegyedik kiállításával az Antik Gyűjtemény, a Szépművészeti Múzeum egy különleges mecénás előtt tiszteleg, és egyúttal köszönetet mond egy nagyvonalú döntésért. A maga módján mindkettő a Múzeum és a Gyűjtemény történetének ünnepi pillanatai közé tartozik.

A különleges mecénás Hopp Ferenc (1833–1919). A Kelet-csehszági Fulneken született, népes, németajkú családba. Tizenkét éves korában Pestre került, tanoncnak Stefano Calderoni optikus műhelyébe. 1851-ben, frissen megszerzett segédlevele birtokában vándorútra ment, hogy tíz évvel később, Bécsben majd New Yorkban töltött tanulóévek után visszatérjen Pestre, ahol társa (és rövid ideig a veje is) lett korábbi mesterének. 1864-ben átvette a céget, és évtizednyi munkával jelentős hasznót hozó vállalatát fejlesztette (Calderoni és Társa). Ragyogó érzékkel ismerte fel, hogy a hagyományos optikai cikkek forgalmazása mellett mekkora lehetőségek rejlenek két új üzletágban. Az egyik a fotótechnikai eszközök piaca volt a rohamosan

elterjedő fényképezés korában. (Hopp maga is szenvedélyesen fényképezett, belvárosi boltjának kirakata pedig hírességek és aktualitások fotóinak mindig megújuló kínálatával évtizedeken át a pesti társasági élet egyik vonatkozási pontja volt; egy találó megfogalmazás szerint „*Akinek a fényképe bekerül Calderoni kirakatába, az már vagy nagy ember, vagy azzá lesz hamarosan.*”). A cég másik sikeres területe az 1868-as oktatási törvény átfogó tanügyi reformjai és a milleniumi korszak gigantikus iskolaépítési programja nyomán szükségessé vált iskolai taneszközök árusítása volt.

Az emberélet útjának felén túljutva tehát Hopp Ferenc saját erejéből jelentős vagyonhoz jutott. Hatalmasra bővült anyagi lehetőségeit ritka módon használta fel: utazásokra és műgyűjtésre. 49 és 80 éves kora között ötször utazta körbe a Földet, kortársai szemében „*ő volt a legviláglátottabb magyar.*” Útjai során szenvedélyesen vásárolt műtárgyakat, szuveníreket. Elsősorban is a Távol-Kelet, főleg Japán kultúrája érdekelt, de semmi nem volt idegen tőle. A sírkövére szánt önmeghatározása szerint „*az összes nemzetek barátja*” volt. Önzetlen nagyvonalúságának legszebb tanújele, hogy négyezer tételes keleti gyűjteményét és pazar villáját az államra hagyta, hogy múzeummá alakítsák. Ez a villa ma a nevét viselő Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum — Közép-Európa legrégebbi ilyen típusú közgyűjteménye.

Hopp Ferencnek több mint száz ókori régiség megvétele is köszönhető. Pontos listájukat nehéz összeállítani, mert a vásárlás után nem készült róluk múzeumi igényű nyilvántartás. A jelek szerint szinte valamennyit egyetlen alkalommal szerezte, Szicíliában és

Tuniszban (Karthago), 1897-es utazása során, amikor körbeutazta a Földközi-tenger keleti medencéjét. „*Tegnap újra Karthagoban voltam, és az ottani múzeumban nagyszámú edényt, mécsest vásároltam. [...] Juttassa el ajándékként a Nemzeti Múzeumba. [...] Korábban Taorminában és Girgentiben [Agrigento] is vásároltam hasonló edényeket, amelyek szintén érdekesek lesznek a Múzeum számára.*” Ez a munkatársának írt levélrészlet a vétel leghövebb forrása. A tárgyak zöme valóban a Hopp által megjelölt két területre jellemző. A föníciai-pún kerámia jellegzetes képviselői a kancsóforma különböző, díszítetlen, az archaikustól a hellénisztikus korig terjedő változatai. A szicíliai leletek közül kiemelkedik az Akragasban (Agrigento) a Kr.e. 4. sz. második felében készített és fogadalmi tárgyként használt, oldalukon növényi motívummal díszített csészék sorozata. A tárgyak zöme díszítetlen házikerámia, de akad mécses, agyag vagy üveg kenőcsös edény, füstölő, parittanyagolyó is. A figurális vázafestészetet néhány athéni edény képviseli, a római császárkori díszkerámiát két terra sigillata, a terrakotta kispasztikát pedig egyetlen medmai (Calabria) nőalak töredéke. A tárgyak nem alkotnak egységes régészeti leletcsoportot; az együttes az utazás közben adódó vásárlások révén állt össze (Tuniszban például a múzeum duplumai közül). Hopp Ferenc ezeket a tárgyakat nem a saját gyűjteményébe szánta. Egyik levelében úgy rendelkezett, hogy a tárgyakat tartalmazó ládákat ne is nyissák fel, hanem rögtön szállítsák be a Nemzeti Múzeumba. Hopp, a keleti

művészetek szerelme a görög-római kultúra tárgyi hagyatéka iránt közömbös volt. Bár a 19-20. század fordulója az antik műtárgypiac egyik virágkora volt, Hopp itáliai útjai során nem antik márványokat vásárolt magának, hanem antikizáló szuveníreket. A szicíliai, karthagoi régiségek vásárlója tehát nem a gyűjtő volt, hanem a polgár. A gyűjtőt nem érdekelte az antik művészet, a polgár viszont nem ment el közömbösen a lehe-

tőség mellett: kihasználta a kínálgató alkalmat egy közgyűjtemény gyarapítására — sőt (a fent idézett szövegrész is ezt tanúsítja) nem múzeumi felkérésre, hanem saját ötletétől vezérelve. Nagyszámú tárgyat vásárolt össze — nem hatalmas összegért, ám a sajátjából, — hogy a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozza. Szerényiségének szép bizonyítéka, hogy az egész történetet csupán egyetlen mondatnyira tartotta megemlézésre érdemesnek az útról kiadott beszámolójában (*Téli utazás a Földközi-tenger körül fekvő országokban*, 1898). Hiányzott tehát belőle az adományozók két legjellemzőbb motívuma, a hírnév iránti vágy és a személyes ízlés ösztönző ereje. Antik tárgyai egy ritka módon önzetlen és szerény mecénásról tanúskodnak. Ez a szerénység eredményezte, hogy a vásárolt tárgye gyűjtés valódi méretét csak nemrégiben sikerült rekonstruálni a szűkösen fennmaradt adatokból.

A Nemzeti Múzeumnak ajándékozott tárgyak — mai szemmel talán meglepő módon — nem a Régészeti Osztályra kerültek, hanem a Néprajzi Tárbba, a Néprajzi Múzeum elődjébe. Az országos múzeumok gyűjtőkörét máig meghatározó 1934-es törvény értelmében a darabok jelentős része még a 20. században fokozatosan átkerült a Szépművészetibe. A folyamat az idén zárult le, amikor a Néprajzi Múzeum az ajándékozóhoz méltó nagyvonalúsággal átadta a Hopp-vásárlásból azonosítható további 51 tárgyat. Így most a teljes anyag az Antik Gyűjteményben található. Az 1897-es adomány jelentőségét nem a tárgyak kimagasló műkereskedelmi értéke adja. Nem is az a tény, hogy — máshonnan vett megfogalmazással élve — a művészet *lényéhez* tartoznak a kicsik, halkok; egy-egy kiemelkedő alkotást körül kell vegyen sok, jelentéktlenebbnek tetsző munka. A vásárlás — amint Jankó János, a Néprajzi Tár vezetője megfogalmazta a „Hopp F. ajándékának miniszteri megköszönése végett” írt 1898-as felterjesztésében — „*azért érdemel kiváló megemlést, mert ezzel megalapítottuk a Magyarország területén kívül lakott, s kihalt népek művelődéstörténetének gyűjteményét, melyeknek mindezideig Magyarország egyetlen múzeumban sem adatott hely...*” Hopp Ferenc hozta elsőként Magyarországra az ókori Szicília és Karthago tárgyi hagyatékát (és az általa összegyűjtött anyag máig e két kultúra legnagyobb hazai tárgye gyűjtésének bizonyult). A vásárlás szellemi értelemben tehát a *mai* Antik Gyűjtemény előfutárának tekinthető. Mindkettőt ugyanaz az igény szülte: szükséges, hogy az antik kultúrák, az antik művészetek képviselve legyenek Magyarországon.

NAGY ÁRPÁD MIKLÓS

